

Світлана ЖЕМАНЮК,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет (м. Запоріжжя)

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Одним із компонентів здоров'я людини, за концепцією Всесвітньої організації охорони здоров'я, розглядається благополуччя [1], а саме здоров'я є «стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів». У науковій літературі соціально-психологічного спрямування також звертаємо увагу на багатокomпонентність феномену благополуччя.

Сьогодні не існує єдиного підходу щодо визначення концептуальних засад змісту та структурних елементів благополуччя, оскільки великий вплив на особливості його дослідження має галузь, у якій розкривається поняття. Окрім медицини, феномен благополуччя активно вивчається у психології, соціології, економіці тощо. Попри численні публікації в галузі психології, недостатньо розкритим залишається питання методів емпіричного дослідження феномену благополуччя, навіть враховуючи світовий досвід в сучасних умовах.

Мета дослідження: теоретично проаналізувати підходи до вивчення психологічного складника феномену благополуччя.

Методи дослідження: загальнонаукові, зокрема аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація на основі даних літературних джерел.

Історично суть феномену благополуччя розкривалась на філософських засадах, найбільш вагомий вплив мали гедоністичний і евдемоністичний підходи до розуміння благополуччя і щастя, які мали виключно теоретичний характер. Надалі, починаючи з середини ХХ століття, у зв'язку з суспільними потребами формується й практичний напрямок вивчення феномену.

У зв'язку з цим подальшого розвитку набуває формування нових підходів щодо розуміння феномену благополуччя у соціально-психологічній площині. Крім того, певної зміни зазнає сама назва феномену благополуччя, зокрема пропонується поняття суб'єктивного, а згодом, психологічного благополуччя. Водночас з'являються нові категорії, як,

наприклад, задоволення життям, якість життя тощо. Щодо термінології, то більшість науковців розглядає благополуччя як найбільш доречний еквівалент щастя. Зазначимо, що аналіз літературних джерел виявив значну кількість публікацій упродовж останніх років, що підтверджує увагу і зацікавлення вчених проблемою дослідження феномену як суб'єктивного, так і психологічного благополуччя.

Розглянемо більш детально психодіагностичний інструментарій, який використовується у сучасних наукових дослідженнях для аналізу феномену благополуччя. Виявлено, що дослідження феномену благополуччя здебільшого орієнтовано на практичний аспект, із залученням потужних інституцій та міжнародних груп дослідження, а не лише окремих науковців. Крім того, переважна більшість методів базується на шкалах самооцінки. Встановлено, що напрямки дослідження феномену благополуччя представлено досить різноманітно. Зокрема, в емпіричних роботах використовуються методи, які допомагають визначити загальну характеристику феномену або його складники, наприклад, афективний, когнітивний, ціннісно-мотиваційний.

Серед підходів, які активно використовуються у наукових дослідженнях і рекомендовані для аналізу феномена у практичній площині, слід навести теорію М. Селігмана (M. Seligman) [2], у межах якої представлено модель PERMA (Positive Emotion, Engagement, Relationships, Meaning, and Accomplishment).

Крім того, уваги заслуговує теорія Authentic Happiness Inventory [3], яку пропонують для визначення загального рівня суб'єктивного благополуччя. У межах концепції С. Любомирські (S. Lyubomirsky), яка називається «Теорія 40 %» запроваджено шкалу General Happiness Scale для визначення складника суб'єктивного благополуччя [4].

Загалом, в англійській літературі знайдено декілька десятків методів оцінки різних компонентів феномену благополуччя, що активно використовуються як в практичній площині, так і в наукових дослідженнях. Серед інших уваги заслуговують такі: Psychological Well-Being, General Well-Being Schedule, Life Satisfaction Index A, Multidimensional Personality Questionnaire, Quality of Life Scale, Mental Health Continuum Short Form, The Experience Sampling Method й інші.

Український науковий простір представлений значно меншою кількістю методів дослідження складників феномену благополуччя, причому більшість з них є адаптацією закордонних опитувальників. Водночас серед наукових праць останніх років можна виокремити розроблений інструментарій для дослідження благополуччя, який підготовлено співробітниками Інституту психології імені Г. С. Костюка, як методу для дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій [5].

Можна стверджувати, що, з одного боку, дослідження феномену благополуччя залишається актуальним протягом десятиліть як в теоретичній, так й практичній площині. З іншого боку, виявлено розбіжності у підходах до емпіричного дослідження цього феномену через його складність, велику кількість аспектів, які можна аналізувати за допомогою сучасних психодіагностичних інструментів. Отже, є підстави вважати, що вивчення феномену благополуччя у психології вимагає комплексного підходу і потребує залучення різних методів дослідження.

Встановлено, що сьогодні концепція благополуччя в психологічній галузі залишається невизначеною. Серед методологічного інструментарію дослідження феномену благополуччя немає універсального методу, проте, пропонується проводити комплексний аналіз феномену, спираючись на конкретну теоретичну концепцію та галузь застосування. У більшості випадків пропонується міжгалузеве дослідження на рівні особистості або певних груп. Сучасні методи дослідження благополуччя є численними, і значна кількість з них має вагому доказову базу. Натомість в українському науковому просторі представлені лише одиничні методи, які часто не адаптовані відповідно до стандартів.

Список використаних джерел:

1. Sen A. Health in Development. *Bulletin of the World Health Organization*. 1999, Vol. 77 (8), P. 619–623.
2. Butler J., Kern M. L. The PERMA-Profler: A brief multidimensional measure of flourishing. *International Journal of Wellbeing*. 2016. Vol. 6. № 3. P. 1–48. DOI: <https://doi.org/10.5502/ijw.v6i3.526>
3. Shepherd J., Oliver M., Schofield, G. Authentic Happiness Inventory (AHI). APA PsycTests. 2015. DOI: <https://doi.org/10.1037/t55554-000>

4. Lyubomirsky, S., Lepper, H. S. A Measure of Subjective Happiness: Preliminary Reliability and Construct Validation. *Social Indicators Research*. 1999. Vol. 46. P. 137–155. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1006824100041>
5. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : психологічний практикум / Л. М. Карамушка та ін. ; за ред. Л. М. Карамушки. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с.